

GLAGOLJSKA KNJIŽICA KRIZME IZ BANJA

Marica ČUNČIĆ
Staroslavenski institut u Zagrebu

UDK 808.101:003.349.1“16”
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 28. XII. 2001.

U radu se obrađuje glagoljski rukopis s popisom krizmanika u Banju godine 1607. i 1612. koji se čuva u Arheološkom muzeju u Splitu. Daje se transliteracija teksta, analiza jezika i pisma te rječnik svih pojava.

U Arheološkom muzeju u Splitu, unutar arhivske zbirke Glagolitica, čuva se glagoljska knjižica iz Banja na otoku Pašmanu iz 1607. godine. Ne zna se kako je došla u splitski Arheološki muzej.¹ Pisana je glagoljskim kurzivom. Papirnata knjižica omotana je u pergamentu koja je vrednija od same knjižice jer predstavlja odlomak brevijara pisanog glagoljskim ustavom po kojem se datira u 15. st. Taj je brevijar nastao u benediktinskom samostanu na Pašmanu.²

Na donji rub prve stranice omota kasnijom je rukom tintom napisano latinicom – *Crisma, Bagno* – i to vjerojatno u trenutku kad je papirnata knjižica s popisom krizmanika bila omotana u pergamentni omot. Banj je na otoku Pašmanu. Glagoljaši su u Banju ostavili nekoliko glagoljskih matica i godovnika (iz razdoblja 1587.–1821.).³ Knjižica krizme nastala je četiri godine poslije jednoga važnog događaja. Naime, biskup Michael Prioli, koga je papa Klement VIII. poslao kao vizitatora u naše krajeve, posjetio je 1603. godine i Banj.⁴

Knjižica se sastoji od 20 listova papira, veličine 15 x 21,5 cm. Uvezani su špagom po hrptu, koja prolazi kroz 12 rupa po sredini svih 10 dvolista gore-dolje. Prva je stranica obilježena sa 77, zadnja sa 122, ali u sredini nedostaju stranice 97/98, 99/100, 101/102.

¹ Zahvaljujem g. Arsenu Duplančiću, voditelju knjižnice i arhivske zbirke Arheološkog muzeja u Splitu, za uvid u glagoljski materijal.

² Marica ČUNČIĆ, Odlomak glagoljskoga brevijara iz Banja, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 44, Zadar, 2002., 47–98.

³ *Pomorska enciklopedija*, 1, Leksikografski zavod FNRJ, Zagreb, MCMLIV., 377.

⁴ Dr. Karlo pl. HORVAT, Glagolaši u Dalmaciji početkom 17. vijeka t. j. godine 1602.–1603., *Starine JAZU*, 33, Zagreb, 1911., 537 i 545.

Netko je istrгнуo dvolist i list (tri lista). Knjiga nije ispunjena. Samo nekoliko stranica (79 i 81–86) ispisano je kurzivnom glagoljicom, ostale su prazne. Na str. 77 naslov je na latinici: *Glagoljskimi slovima krizmanje u Banju od 6/10 1607 do 10/6 1612.*

U to vrijeme Zadar je pod Mletačkom Republikom. Zadarski nadbiskup Viktor Ragon je u vizitaciji od “mesece otubra dan .g. (4., a ne 6., kako je latinicom netko napisao na str. 77) godine .č.h.ž. (1607.)” krizmao djecu u župi Banj kojom je upravljao župnik don Ivan Čabručić iz Žmana. Pisar navodi 15 muških i 10 ženskih imena krizmanika. Godine .č.h.b.ī. (1612.) osam je krizmanika (četiri muška i četiri ženska imena) krizmao ninski biskup Blaž u Zadru. Vjerojatnost je velika da je sam župnik don Ivan pisao ovaj tekst jer je on kao župnik vodio brigu o krizmanicima.

Jezik

Tekst je pisan starim hrvatskim jezikom. Ikavizmi (npr. “dive” 79, 1; “presvitli” 79, 4; “vrime” 79, 8) istovremeno se javljaju s ekavizmom (“let” 79, 2), po pravilu Jakubinskog (“e” ispred dentala “t”). Jotacije nema (“negove” 81, 2). Ćerf stoji na mjestu našeg današnjeg slova “j” u svim slučajevima i transliteriran je kao “j” da bi se razlikovao od glagoljskoga slova “ju” (“juraj” 81, 6). Skup “dj” je premetnut u “jd” (“dojde” 79, 3). Početni “j” u imenima latinskoga podrijetla, koja u grčkom imaju spiritus asper, ne bilježi se na početku riječi (“erolim” 81, 1; “ele” 82, 10; “erka” 83, 4; “elene” 83, 11). Nekađ “j” premošćuje hijat između dvaju vokala (“marije” 79, 1), ali ne uvijek (“matie” 81, 4; “polonie” 84, 12). Domaće imenice imaju protetsko “j” (“jime” 79, 1; “jivan” 79, 9), ali ne uvijek (“ivan” 85, 17).

Proklitike i enklitike bilježile su se zajedno sa sljedećom, odnosno prethodnom riječi: izmana” (79, 9) tj. “iz Žmana”, “izadra” (86, 9) tj. iz Zadra, a redovito stoji “držaga” umjesto “drža ga” i “držaju” umjesto “drža ju” U transliteraciji je to rastavljeno. Umjesto “k” piše se “h” (“hći” 82, 16). Akuzativ stoji umjesto lokativa: “učini krizmu u ban” (79, 6–7), kao i danas u razgovornom jeziku ovoga kraja. Pogrešaka ima relativno malo (npr. “krža” umjesto “drža” zbog anticipacije riječi “krizma”).

Sva imena i prezimena pisana su malim slovom, velika sam naknadno stavila.⁵ Postoji formula zapisivanja krizmanika koja se stalno ponavlja. Prvo je navedeno ime, da je to kći ili sin oca i majke – navodi se genitiv imena i prezimena oca i imena majke kojoj se dodaje podatak da je “prava žena negova”, a zatim podaci o kumu ili kumi: “drža ga na krizmi”, ime i prezime. Tako je npr. za krizmanicu Mandu zapisano: “Mande hći Šimuna Fantova Katarine prave žene negove drža ju na krizmi Žuvica Bubičina” (86, 4–6), a za krizmanika: “Pere sin Tomasa Kovačića i Katarine prave žene negove drža ga na krizmi Anton Obložerović” (81, 13–15).

U ovakvoj formuli očeva ime i prezime je u genitivu pa se ne vidi kako bi glasilo u nominativu. Prezimena kumova su u nominativu pa se vidi da se neka muška prezimena još uvijek javljaju u posvojnog genitivu: Pile Pribinića (81, 12), Erolim Škrpunića (82, 12),

⁵ I tada nema navodnih znakova.

Mihovil Papričića (83, 12), Jivan Škrbunića (84, 20–21), Zaneto Šantića (85, 16), ali ih ima i u nominativu, npr.: Anton Štoko (85, 19), Anton Rušenović (85, 22), za razliku od ženskih prezimena koja su uvijek u posvojnem genitivu, što se vidi iz prezimena svih krizmanih kuma: Ele Fantova (82, 18), Kate Šišatića (83, 18) itd. Jedina je iznimka kuma koja se zove Klara Kosirinka, gdje je uz ime dodan nadimak (83, 9). Kuma Mande Lukina ima prezime od očeva imena. Samo su “Blaž, biskup ninski” (85, 6) i “meštar Miho” (85, 3) primjeri gdje je uz ime navedena funkcija ili služba umjesto prezimena.

Neka prezimena su stara i danas ih više nema:⁶ Bilunović,⁷ Bubičin, Jilić, Jivčević, Detnina, Fantović, Ganelić, Kržilić, Lukadelov, Manšić, Obložerović, Panigeto, Papričić, Pavinović, Pribinić, Ragagon, Rušenović, Slatkonin, Šišatić, Škrbunić, Škrpunić, Zojić, Čabrulić.⁸ Od muških imena po čestoti su prva Erolim i Anton koja se javljaju 8 puta, zatim Šimun i Jivan 6 puta, Grgur 4 puta, Miho, Mihovil i Tomas 3 puta, Mikula, Šime, Martin i Juraj 2 puta; ostala se javljaju samo jednom: Domatić, Pile, Ivan, Pere, Jakomin, Filip, Blaž, Zaneto, Vice, Jakov, Viktor, Mate, Marko, Matija i Luka. Najčešća ženska imena su: Ele 8 puta, Mare 7 puta, Kate 6 puta, zatim Stošia, Klara, Katarina, Matija, Ursa i Mande 3 puta, Stoše i Lucija 2 puta, a samo se jednom javljaju Cicilija, Žuvica, Katuša, Erka, Erolima, Elica i Elena.

Župnik don Ivan Čabrulić pisao je kancelarijskom kurzivnom glagoljicom sjevernodalmatinske škole, čije je središte tkonski benediktinski samostan.⁹ Nije isključeno da je don Ivan naučio glagoljicu od benediktinaca. Karakteristika njegova rukopisa, koja se odmah može uočiti, jesu serifi kojima kiti i spaja slova. Linije ispod i iznad tijela slova dosta su izdužene i izrazito nagnute nadesno, kao što se vidi iz tabele koja je izrezana iz fotokopije rukopisa.

⁶ *Leksik prezimena Socijalističke Republike Hrvatske*, ur. Valentin Putanec i Petar Šimunović, Institut za jezik i Nakladni zavod Matice hrvatske, Zagreb, 1976.

⁷ Navodim prezimena kako bi danas glasila pa izostavljam genitivni nastavak -a u ovome nizu.

⁸ Netko je transliterirao “babrulić” iznad teksta latinicom.

⁹ Vjekoslav ŠTEFANIĆ, *Glagoljski rukopisi JA*, I, JAZU, 1969., 19.

TRANSLITERACIJA KNJIŽICE KRIZME

79

1. u jime božje i i dive marije
2. let božjih .č.h.ž. (1607.) miseca
3. otubra dan .g. (4) kada dojde
4. presvitli gospodin arhibiskup
5. zadarski viktor ragagon na vižit
6. u ban i u ždrelac i učini krizmu
7. u ban
8. budući u to vrime parohijan
9. domin jivan čabrulić izmana

81

1. erolim sin martina bilunovića i mare
2. prave žene negove drža ga na krizmi
3. dom juraj krivošija
4. erolim sin erolima fatovića i matie
5. prave žene negove drža ga na krizmi
6. dom juraj krivošija
7. anton sin mihovila jadrića i prave
8. žene negove drža ga na krizmi
9. domatij detnina
10. jivan sin luke batistića i
11. lucije prave žene negove držaga
12. na krizmi dom pile pribinića
13. pere sin tomasa kovačića i katarine
14. prave žene negove drža ga na krizmi
15. anton obložerović
16. miho sin erolima papričića i stošie
17. prave žene negove drža ga na krizmi
18. jakomin panigeto

82

1. grgur sin mihovila jadrića
2. i urse prave žene negove drža ga
3. na krizmi jakomin panigeto
4. jakov sin antona fantova i mande
5. prave žene negove drža ga na krizmi
6. grgo krivošija
7. anton sin tomasa kovačića i katarine

8. prave žene negove drža ga na krizmi
9. grgo krivošija
10. jivan sin antona kišanića i ele
11. prave žene negove drža ga na krizmi
12. erolim škrpunića
13. šime sin jivana fantovića i mare
14. prave žene negove drža ga
15. na krizmi jivan kralića
16. šime sin jivana kosirića i mar
17. prave žene negove drža ga na krizmi
18. šimun čikarela
19. stoše hći mihovila jadrića
20. i urse prave žene negove drža ju
21. na krizmi ele fantova

83

1. grgur sin mikule ganelića i stošie
2. prave žene negove drža ga na krizmi
3. grgur zojić
4. erka hći grgura pavinovića i klare
5. prave žene negove drža ju na krizmi
6. katuša manšića
7. mare hći jure androšića i polonie prave
8. žene negove drža ju na krizmi
9. klara kosirinka
10. erolim sin jadrija jivčevića
11. i elene prave žene negove drža ga
12. na krizmi mihovi papričića
13. erolima hći erolima škrpunića i mande
14. prave žene negove drža ju na krizmi
15. katarina katića
16. kate hći jivana kržilića i ele
17. prave žene negove drža ju
18. na krizmi kate šišatića

84

1. ele hći šimuna kosirine i kate
2. prave žene negove drža ju

3. na krizmi lucić batistića
4. matiće hći luke ganelića
5. i klare prave žene negove
6. drža ju na krizmi stoše kralića
7. mande hći jivana fantova
8. i mare prave žene negove
9. drža ju na krizmi matija
10. obložerovića
11. ursa hći filipa škrpunića
12. i polonie prave žene negove
13. drža ju na krizmi mande
14. lukina
15. ele hći luke jandrića i mare
16. prave žene negove drža ju
17. na krizmi kate slatkonina
18. mate sin šimuna katića
19. i mare prave žene negove
20. drža ju na krizmi jivan
21. škrpunića

85

1. anton sin šimuna katića
2. i mare prave žene negove
3. drža ga na krizmi meštar miho
4. 1612 10/6
5. č.h.b.i mišeca zuna (sic!) dan .i.(10)
6. kada bi krizma u zadru

7. i krizma g(ospodi)n blaž biskup ninski
8. mande hći martina katića
9. katarine prave žene negove
10. krža (sic!) ju na krizmi kate jilića
11. kate hći mikule kosirine ele prave
12. žene negove drža ju na krizmi
13. cicilić lukadelova
14. marko sin šimuna kosirine katarine
15. prave žene negove drža ga
16. na krizmi zaneto šantića
17. matiće sin ivana kralića ele
18. prave žene negove drža ga
19. na krizmi anton štoko
20. luka sin marka kosirine mare prave
21. žene negove drža ga na krizmi
22. anton rušenović

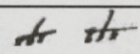
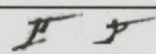
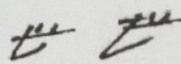
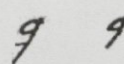
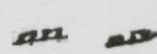
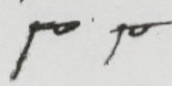
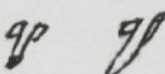

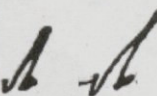
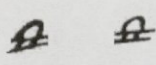
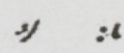
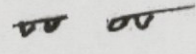
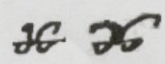
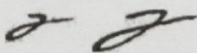
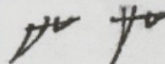
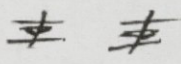
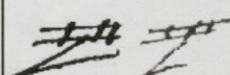
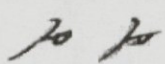
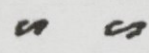

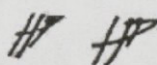
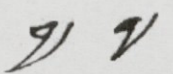
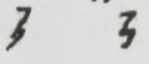
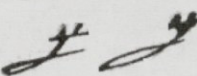
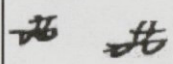
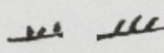
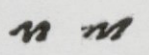
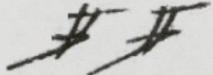
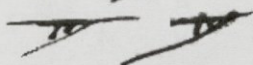
86

1. jivan sin tomasa kovačića kata
2. rine prave žene negove drža ga
3. na krizmi vice lukadelov
4. mande hći šimuna fantova kata
5. rine prave žene negove drža ju
6. na krizmi žuvica bubičina
7. ele hći erolima papričića sto
8. šie prave žene negove
9. drža ga na krizmi elica izadra

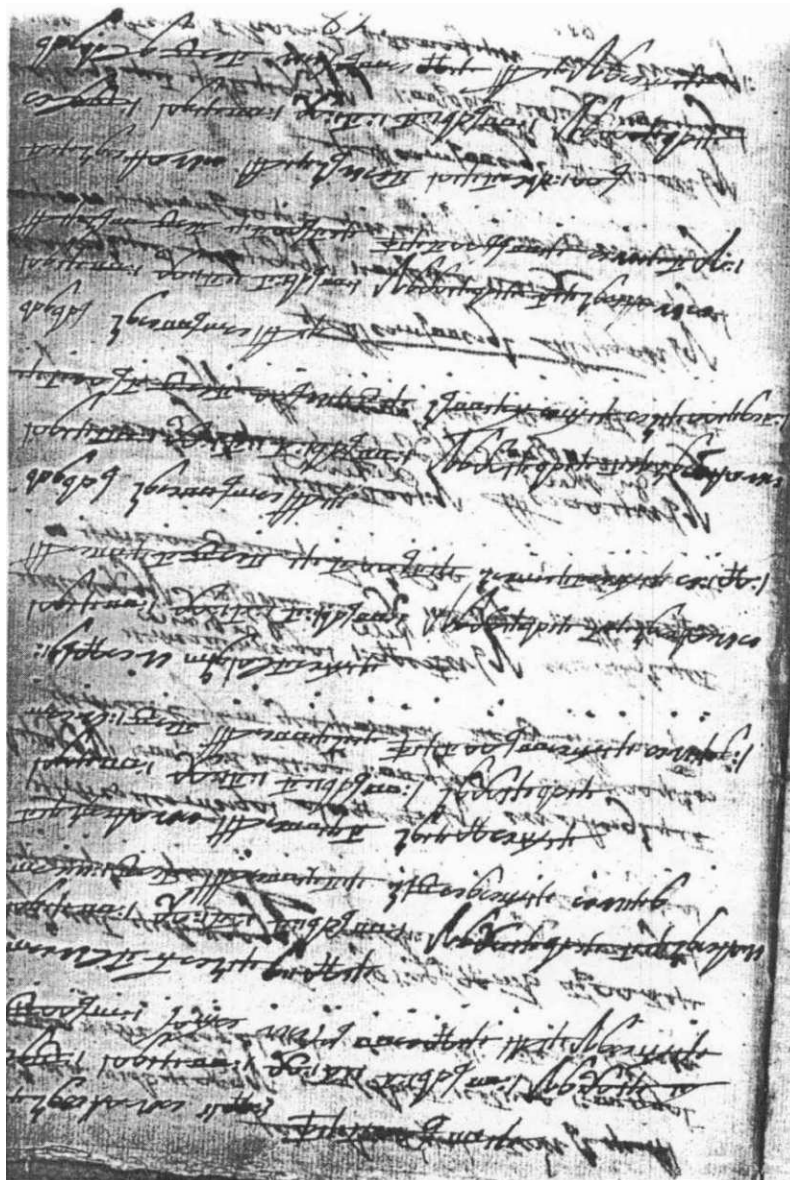
POPIS SVIH RIJEČI KNJIŽNICE KRIZME

androšića, 83	ele, 82; 83; 84; 85; 86	katića, 83; 84; 85	matić, 84; 85
anton, 81; 82; 85	elene, 83	katuša, 83	meštar, 85
antona, 82	elica, 86	kišanića, 82	miho, 81; 85
arhibiskup, 79	erka, 83	klara, 83	mihovi, 83
ban, 79	erolim, 81; 82; 83	klare, 83; 84	mihovila, 81; 82
batistića, 81; 84	erolima, 81; 83; 86	kosirine, 84; 85	mikule, 83; 85
bilunovića, 81	fantova, 82; 84; 86	kosirinka, 83	miseca, 79
biskup, 85	fantovića, 82	kosirića, 82	mišeca, 85
blaž, 85	fatovića, 81	kovačića, 82; 86	na, 79
božje, 79	filipa, 84	kralića, 82; 84; 85	na krizmi, 81
božjih, 79	g(ospodin), 85	krivošija, 81; 82	negove, 81
bubičina, 86	ga, 81	krivošija, 81	ninski, 85
buđući, 79	ganelića, 83; 84	krizma, 85	obložerovića, 84
cicilić, 85	gospodin, 79	krizmi, 81	otubra, 79
đadrija, 83	grgo, 82	krizmu, 79	panigeto, 81; 82
đadrića, 82	grgur, 82; 83	krža (sic!), 85	papričića, 81; 83;
đakomin, 82	grgura, 83	kržilića, 83	86
đakov, 82	hći, 82; 83	let, 79	parohijan, 79
đandrića, 84	i, 79	lucije, 81	pavinovića, 83
đilića, 85	i(z), 79	lucić, 84	pere, 81
đime, 79	i. (10), 85	luka, 85	pile, 81
đivan, 79; 81; 82;	ivana, 85	lukadelov, 86	polonie, 83; 84
84; 86	izadra, 86	lukadelova, 85	prave, 81
đivana, 82; 83; 84	ižmana, 79	luke, 81; 84	presvitli, 79
đivčevića, 83	jadrića, 81	lukina, 84	pribinića, 81
đuna, 85	jurađ, 81	mande, 82; 83; 84;	ragagon, 79
dan, 79; 85	Juraj, 81	85; 86	rušenović, 85
detnina, 81	jure, 83	manšića, 83	sin, 81
dive, 79	kada, 79	mare, 81; 82; 83;	slatkonina, 84
dojde, 79	katarina, 83	84; 85	šantića, 85
dom, 81	katarine, 81; 82;	marije, 79	šime, 82
domatij, 81	85; 86	marka, 85	šimun, 82
domin, 79	kate, 83; 84; 85	marko, 85	šimuna, 84; 85; 86
drža, 81		martina, 81; 85	
		mate, 84	
		matija, + 84	
		matie, 81	

šišatića, 83	u, 79	vrime, 79	čabrulić, 79
škrpunića, 82; 83; 84	u to vrime, 79		čikarela, 82
štoko, 85	ursa, 84	zadarski, 79	
	urse, 82	zadra, 86	ždrelac, 79
stoše, 82; 84	učini, 79	zadru, 85	žene, 81
stošie, 81; 83; 86		zaneto, 85	žmana, 79
	vice, 86	zojić, 83	žuvica, 86
to, 79	viktor, 79		
tomasa, 82; 86	vižit, 79	č.h.b.i (1612), 85	

	a		n
	b		o
	v		p
	g		r
	d		s
	e		t
	ž		u
	z		f
	10		h
	i		ê
	j		c
	k		č
	l		š
	m		ê
			ju

Sl. 1. Azbuka kurzivne glagoljice Knjižice krizme

Sl. 2. Knjižnica krizme, str. 82

Marica Čunčić: THE GLAGOLITIC BOOKLET OF CONFIRMATION FROM BANJ

Summary

The article deals with the Booklet of Confirmation (1607–1612) from Banj on the Island of Pašman. It is bound in the parchment fragment of the Glagolitic Breviary from the 15th century and has been kept in the Archaeological Museum in Split. The names of 33 confirmands were listed in the Booklet together with the names of their parents and sponsors. The article has the Latin transliteration of the Glagolitic script, the linguistic and paleographic analysis with the identification card of the Glagolitic cursive office script, the dictionary of all the words, mainly the first and last names, for future onomastic research, and a picture of one page of the Booklet.

(Translated by M. Čunčić)